

לאחר פסק-הדין, יכלה צמרת המשטרה לומר: „עוד נצחון כזה - ואבדנו!"

מה אחריו השופטים

כל בית-משפט ראשי וחייב לבחור, מבין עשרות האפשרויות המוצגות לפניו במהלך המשפט, את האפשרות הנראית לו ביותר. אחרי עבודה קשה של חמשה חודשים, עשו זאת השבע שלושה השופטים במשפט של עמוס כנגוריון נגד חברי שורת-המתנדבים.

אולם כלל גדול הוא בכל משפט של מדינה דימוקרטית, כי כל אזרח ראוי וחייב להעביר גם את פסק-הדין במאוזני הביקורת ההגיונית וההוגנת שלו. כמו בעבר, כשהדבר נגע לעניינים בעלי חשיבות ציבורית, משתמש „העולם הזה" גם הפעם בזכותו הדימוקרטית הזאת.

שבעות זה, שאין כמוהו בקנאותו לאי-תלותה של מערכת המשפט, ובכבוד שהוא רוחש לשופטי ישראל, לא היסס ולא יהסס גם למתוח ביקורת עניינית לפי מיטב מצפונו והבנתו.

האולם הגדול דמה לכיתת בית-ספר אחרי החופש הגדול. התלמידים — ב"מקרה זה, הפרקליטים בגלימות השחורות, המתנדבים בחולצותיהם הלבנות, הצופים הקבועים, קציני המשטרה במדיהם ובכוכביהם המבריקים — לא ראו איש את רעהו במשך חודשים, בשעה שהשופטים חיברו את פסק-דינם. עתה נפגשו שוב, כפי שנפגשו מדי יום ביומו במשך שלושת חודשי המשפט. אפילו האויבים חייבו איש לרעהו תיוך של בעל-דין וחתיים.

עצם הפגישה היתה מוזרה למדי. עוד 24 שעות לפני כן לא חלם איש כי פסק-הדין מוכן, עומד להינתן תוך יממה. כל הצדדים היו בטוחים שיקבלו הודעה מוקדמת של ארבעה ימים לפחות, כמקובל במשפטים. אך למפתע קרה הכל בבהלה: באחת וחצי, בשעה שמשרדי בית-המשפט כבר נסגרו, טילפן מזכיר בית-המשפט באופן בהול ל-משרדי הצדדים, הודיע להם כי פסק-הדין יינתן למחרת בבוקר, בשעה 8.

הדבר נראה מוזר כפליים מפני ששניים מפרקליטי השורה היו באותו רגע בחוץ-לארץ, והשלישי בבית-המשפט בירושלים. עורך-הדין ארנולד אפלביום היה בלונדון, לא הספיק לחזור בכלל. שמואל תמיר סס באויר, בין פאריס לרומא, הגיע באורח פלא מאוחר בלילה ללוד, מבלי לדעת כי לשיבתו נודעה חשיבות מיוחדת. שלמה תוסיטה-כהן קיבל תזכיר לילה מברק ירושלימי, לא הספיק לעשות טיפודים לבוא לתל-אביב.

★ ★ ★

שופט אחד נעדר

הפזון מוזר זה לא נראה הגיוני יותר למחרת היום: להיפק, שרשרת ההפ-תעות הסכניות גדלה בכמה חזליות ונוספות. כשישבו הצדדים על מקומותיהם הרגילים, ציפו להופעת השופטים מבעד לדלת ממול, קיבלו הודעה מפתיעה שניה: הכל נתבקש לעזוב את האולם המרוחק, בו התנהל ה-משפט, לרדת לאולם קטן בקומה התחתונה, בו לא היה מקום אף למחצית הקהל. הפרק-ליטים והעיתונאים נדחקו איש אל רעהו ב-חום המחניק, כשהודיעה מרטיבה במהרה את פניהם, ואילו חלק מן הנתבעים לא יכול היה להיכנס אפילו לאולם — השוטרים מנעו מהם את הכניסה, קראו: „אין מקום!"

ההפתעה השלישית הכבידה על הקדמות: השופטים לא נכנסו לאולם. בשעה שהפרק-ליטים המיועזים ומרשיהם עסקו בניחושים ובהתערבויות על מהות פסק-הדין (הדעה השולטת: פסק-דין חמור נגד שני הצדדים, עם ביקורת קטלנית-במיוחד כלפי ראשי המשטרה) עברו הדקות, הצטרפו לשלושת רבעי-שעה, דבר שלא קרה מעודו במשפט עצמו, ששופטיו היו דייקנים עד להפליא.

כשנפתחה לבסוף הדלת שמאחורי דוכן השופטים, נתבררה סיבת האיחור: רק שני שופטים נפסו את מקומותיהם, השלישי, יצחק שילה, לא הופיע כלל. ציין השופט זאב צלטנר: „השופט שילה יצא מביתו לפ-ע חצי שעה אך לא הגיע... מיהר צלטנר

להוסיף: „פסק-הדין חתום על ידי שלושת השופטים."

★ ★ ★

פסק-דין ללא העתקים

הרגע הגדול הגיע. אולם הוא עבר במהרה. השופט קרא רק משפט אחד: חייבים של ארבעת הנתבעים לשלם לתובע, מר עמוס כנגוריון, פיצויים בגובה 5300 ל"י, בתוספת ריבית חוקית. הוצאות ושכר-טרכת עורך-הדין בסך 2000 ל"י.

כשקמו השופטים ויצאו מן האולם, נשאר הקהל במצבו של אורח שאכל את המנה ה-ראשונה, מצפה למנה העיקרית. במשפט ציבורי מסוג זה היה גור-הדין רק בעל חשיבות משנית, ביחוד כשבית-המשפט קי-בל רק חלק מהתביעה, דחה את השאר. רוב הנוכחים ציפו כי ייתנו פיצויים כל שהם לתובע, מתוך הנחה שכמעט אי-אפשר היה להוכיח חלק מן האשמות שיוחסו לפיר-סומי שורת-המתנדבים.

כעת זאבים רעבים, התנפלו הפרקליטים על מזכירי השופטים, דרשו את העתקי פסק-הדין המלא. אולם כאן חכתה להם ה-הפתעה הרביעית, העיקרית של היום: לא היו העתקים בנמצא. אחרי כחצי שעה נמסר לאחד מעורכי-הדין לעיון התיק העבה ש-הכיל את הטופס התידי של פסק-הדין. התמונה באותו רגע היתה מוזרה ביותר. מכונות עיתוני-הערב חיכו בקוצר-רוח ל-שורות העופרת, שיבשרו לאזרחי המדינה את תוכן פסק-הדין הסנסציוני ביותר של השנה. בחדר המזכיר הראשון ישב עורך-הדין תמיר, כסוף על התיק, ואילו עשרות עיתונאים הצטופפו מסביבו, מנסים להציץ מעל לכתפיו, לקרוא כמה שורות, לחטוף כמה מלים שמלמל תוך כדי קריאה. לידו ישב כתב-עיתון חתתיק, זרק מדי פעם לחבריו נחת של כמה פסוקים.

כל משפט כזה נרשם מיד, נמסר תוך כדי ריצה בטלפון למערכות, שפירסמו את הדברים בלי עריכה נוספת. אחרי שנתיים מעמד זה, שהרגיו את הפרקליטים ואת ה-עתונאים שהפריעו איש לרעהו, קיבלו ה-עתונאים את התיק לידיהם, ישבו מסובים לשולחן, כשאחד מהם קורא בקול רם פסו-קים שנראו לו, והאחרים רושמים לפי ב-חירת הראשון, שהיה במקרה אחד מחסידי המושבעים על עמוס כנגוריון. כשהופיעו למחרת המאמרים הראשיים, לא קרא עדיין איש מן הכותבים את פסק-הדין למלותו. השתלשלות מוזרה זו, עם כל הנוק ש-גרמה בהכרח לטובת הציבור וליצירת דעה שקולה על פסק-הדין עצמו, היתה מוזרה שבעתים בהשאתה לפסק-דין היסטורי אחר, שניתן אף הוא בתנאים של מתחות קיצו-נית. היה זה פסק-דינו של השופט בנימין הלוי במשפט קסטנר.

תאריך קריאת פסק-דין זה, שהיה גדול בכמותו פי ששה, נקבע שלושה שבועות מראש. בזמן הזה הכין השופט העתקים במכונת-הכפלה, מבלי שאף מילה אחת מ-תוכן הכתוב תסתכן החוצה. את מעמד מ-קריאה קבע באולם הגדול ביותר של בית-

המשפט העליון בירושלים, עם שולחנות מיוחדים לעתונאים.

באולם זה קרא הלוי בעצמו, במשך ארבע-עשרה שעות רצופות, במאמץ גופני עליון, את מרבית פסק-הדין ההיסטורי. כל שעתיים נעשתה הפסקה קטנה, בה חולקו לצדדים ולעתונאים העתקות מוכנות מאותו קטע של פסק-הדין שכבר נקרא. אף ברגעים אלה עוד לא ידע איש את הממשך. הסודיות לא נפגעה. כבוד המשפט נשמר בהקפדה וטובת הציבור באה על סיפוקה.

★ ★ ★

תעלומת עמוד 30

כדי ארבע ההפתעות של השופט צלטנר וחבריו היו מפתיעות עוד יותר לאור ההפתעה החמישית: פסק-הדין שני תן לצדדים לעיון לא היה בחזקת העתקה נקייה וחד-משמעית. הוא נראה כאילו נמ-שכו הדיונים עליו עד לרגע האחרון ממש, גם אחרי ניסוחו והדפסתו במכונת-כתבי-ה-בעמודים רבים בלטי מחקיות בדיו, שלא היו סגנוניות וטכניות בלבד, אלא כללו אף שנויי-נוסח עניינים מרחיקי-לכת. למשל: על הצילום ההפגנתי של דויד כנגוריון ב-חברת בנו בשעת המשפט קבעה תחילה ה-טיוטה הסופית, בין היתר, שלא היה מן הטעם הטוב, וברגע האחרון נמחק הפסוק. במקומות אחרים נמחק חצי-עמוד שלם, או נוספו בחיבורי סיכות קטני-עמודים גו-ספים. אך שום דבר לא שיגע את העתו-נאים יותר מאשר תעלומת עמוד 30.

בשעת הקריאה החטופה הראשונה, לא שם איש לב למספרי העמודים. אך כשהגיעו לפרק המעניין ביותר של כל פסק-הדין, הערכת עדותו של יחזקאל סהר, נקטע ל-פתע משפט אחד באמצע. ההמשך חסר. בדיוק נוספת העלתה כי אחרי העמוד 29 בא העמוד 30 (היחיד בכל פסק-הדין ש-היתה בו האות א'), והיה ברור שחסר ביניהם העמוד מספר 30. עוד יותר ברור היה ש-עמוד זה כלל את הקטע העיקרי, מבחינה ציבורית, של פסק-הדין.

במשך שעה-שעתיים התרוצצו העתונאים לפני חדרי השופטים, תיקשו את העמוד. לבסוף נמצא הקטע החסר אצל השופט שילה. היה זה רבע עמוד, אשר סוג הנייר שלו הוכיח שבא מטיוטה קודמת, ואשר שלושת-רבעיו האחרים נחתכו במספריים. לא היה ספק כי היה קיים נוסח אחר ל-גמרי של הערכת עדות סהר, כי נוסח זה תוקן משום-מה ברע האחרון, וכי במקום החלק החתוך נכתב נוסח חדש שהופיע בעמוד 30.

היה זה אותו העמוד בו הופיע המשפט שהפך השבוע אימרת-כנף בארץ: „הופעת המפקח הכללי היתה במשום טרגדיה". העתונאים יכלו רק לנחש מה היה כתוב בנוסח הקודם.

הפרשה כולה היתה אומללה במיוחד, מפ-ני שבאה אחרי ניתוחים ולחישות ושמעות שהתעבו בימים האחרונים לפני מתן פסק-הדין. לפי שמעות אלה, היו חילוקי-דעות חמורים בין השופטים צלטנר ושילה מצד אחד, והשופט קיסטר, לבדו, מצד השני. שמעות אלה נוצרו עוד בשלב מוקדם של המשפט, גברו כאשר שני פרקליטי ה-שורה התפטרו באופן הפגנתי — דבר גור-ביטור בתולדות המשפט — בטענה שהשופ-טים צלטנר ושילה גילו חד-צדניות נגד השורה. הפרקליטים נמנעו או מלכלול ב-חשיק זה את השופט קיסטר.

★ ★ ★

שופט דורש הכחשה

לפי השמועות, היה קשה מאד ל-שופטים להגיע לכלל פסק-דין אחיד, דבר שהשופט צלטנר ביקש להשיגו במא-מצים מרובים. בשלב מסוים הגיעו הדברים כמעט לשני-פסקי דין נפרדים. דבר שהיה משנה לחלוטין את הרושם הציבורי.

השמועות אמרו כי פסק-הדין הסופי אינו אלא נוסחת פשרה, שהושגה אחרי התלב-טויות קשות וחמורות, וכי אחת הנוסחות שהוצעו מקודם הכילה, בין השאר, את ה-קביעה המפורשת כי יחזקאל סהר „שיקר" ועמוס כנגוריון „היתמם". שתי תקריות שקרו בעתונות למחרת מתן פסק-הדין הפכו כמה מן השמועות לידועות. באחד העיתונים פורסם כאילו נאמר בפסק-הדין בפירוט כי „נראה לנו שסהר לא שיקר במידה". קטע זה, שבא לטהר את סהר, עורר את חמתו של השופט קיסטר, אשר ראה את עצמו נאלץ לנקוט בצעד ללא תקדים: הוא התקשר עם מקור הידיעות,

סוכנות עת"ם, מסר לה „בקשה שיש למלא אחריה": להעביר לכל העתונות ידיעה מפר-רשת שהפסוק הזה אינו כלול בפסק-הדין. נסתבר כי משפט זה אמנם הופיע בטיטוטה מוקדמת של פסק-דין, שנמצאה בידו השופט שילה. שילה העביר טיוטה זו, בטעות, לידי סופר עת"ם, שעה שזה התרוצץ בבית-המשפט בחיפושו הקדחתני אחרי העתק גו-סף של פסק-הדין.

העובדה כי השופט קיסטר מצא לנכון להעיר במפורש את תשומת-לב הציבור, ב-אמצעות העתונות, לעובדה כי בפסק-הדין לא נאמר ש„סהר לא שיקר", כמוה כהוצאת פסק-דין נוסף, העושה פומבי לאי-האמון שרחש בית-המשפט לסהר. אי-אפשר היה להימנע מן המסקנה כי למחיקתה של פסקה מפורשת ששללה את אפשרות השקר ב-מיד יכולה היתה להיות רק משמעות אחת, אפילו אם בית-המשפט היסט מלהשתמש, כלפי השוט הראשון של ישראל, בקביעה מפורשת ששיקר בעדותו.

על רקע זה היה משום עניין גם בתקרית השנייה. במאמרו הראשי, למחרת פסק-הדין, בו דרש את פטורו סהר, הסתמך הארץ על משפט בפסק-הדין שאמר כי: „יחזקאל סהר, המפקח הכללי, ניסה לחפות בעדותו על שגאותו".

למחרת היום פירסם הארץ בהבלטה תיקון-טעות, בצירוף התנצלות קיצונית ו-נכנעת, במקום בלתי-רגיל — במדור המאמר הראשי. הודיה הארץ: המשפט לא הופיע בכ-לל בפסק-הדין.

היתה זאת הודאה מוזרה, כי המשפט הופיע במפורש בפסק-הדין, באותו עמוד 30 שהפך לשסידבר. פירסום ההכחשה הכובת הוכיח לא רק את הבילבול הגמור שהשתרר אפילו במערכת אחראית עקב אי-מסירת פסק-הדין בצורה נאותה לידי ה-ציבור, אלא גם את עוצמת הלחץ שהופעל על כל הגורמים הציבוריים שעסקו בפרשה.

★ ★ ★

שתי אמות מידה

אולם כי ההפתעות של המסגרת הטכנית לא היה בהן כדי להפחית מ-כוחה של ההפתעה העיקרית: זו הכלולה בפסק-הדין עצמו. היתה זאת הפתעה לכל — אם כי לא לכולם היתה ההפתעה שחה. בשביל אנשים שגדלו במשטרים, בהם אין בית-המשפט אלא אצבע בורזע המבצעת של השלטון, היתה ההפתעה כלולה בעצם העובדה כי שלושה שופטים מצאו עוד בנפשם למתוח ביקורת

עמוס כנגוריון ליד שני גורו מיכאל ספרי. למ-רות ניצחונם הפורמלי, אינו נראה מאושר.

קטלנית על ראשי המשטרה, אפילו אם עט-פו ביקורת זו במלים רכות ופשוטות.

לגבי הקהל שעקב מקרוב אחרי המשפט, שקרא את העדויות הארוכות שפורסמו ב-עתונות ושיצר לעצמו דיעה ברורה על כל הפרשה, וביחוד לגבי האנשים שנכחו ב-שיבות בית-המשפט, היתה ההפתעה הפוכה. איש לא הופתע מעצם העובדה כי המת-נדבים חויבו בדיון בחלק מן הפרטים. ל-

החובע